

GARİBOĞLU, TALAT ERDEN (1929-2012)*

Âşık

Bayram DURBİLMEZ

Anahtar Kelimeler: Âşık Edebiyatı, Gariboğlu, Taşpınar, Sorgun, Bayraktarlık Geleneği

Asıl adı Talat Erden olan âşık, 12 Mayıs 1929'da, Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Taşpınar köyünde doğar. Babası Mevlüt Erden, annesi Emine 'dir. Üç erkek ve üç de kız kardeşi vardır. Garipoğulları sülalesindendir. Sülale adından hareketle, âşık tarzı şiirlerinde “Gariboğlu” mahlasını kullanır. İlkokulu köyünde okur. Askerlik çağına kadar, köyünde çiftçilik ve hayvancılık yaparak geçimini temin eder. 1949-1950 yılları arasında, askerlik görevini yerine getirir. 30 Ağustos 1950'de terhis olur. 1954-1960 yılları arasında Orman Muhafaza Memuru olarak çalışır. Ailesi Yozgat'a taşınmaya karar verince onlarla birlikte köyden ayrılır. Başından iki evlilik geçen âşık, 1962'de Dâhiye Hanım ile evlenir. Mevlüt (annesi Hüsne), Mahmut Nedim (annesi Hüsne), Davut (annesi Döndü), Kâmuran (annesi Döndü), Şahin adlarında beş oğlu, Emine ve Emel adlarında iki kızı vardır. 1970'de, işçi olarak Almanya'ya gider. Gurbette 14 yıl kadar işçi olarak çalışan âşık, 1984 yılında Türkiye'ye döner. 1984'ten itibaren Kocaeli iline bağlı Karamürsel'de yaşamaya başlar. 1996'dan itibaren Yalova'nın Altınova ilçesi Kaytazdere beldesinde yaşar. Ailesinden (soyaçekim) ve doğup büyüdüğü, yetiştiği ortamdan etkilenerek şiir söylemeye yönelen âşıklardandır. Çünkü doğum yeri olan Taşpınar'da Şifaî/Tabibî, İkrâmî/Karacaoğlu, Âşık Halis, Erdemli, Muttalip, Türkmenoğlu, Nuranî, Çemeloğlu, Sıddıka gibi âşıklar yetişmiştir. Bu âşıkların tamamına yakınıyla ya akrabalık, ya da hısımlık bağları vardır. Söz gelimi âşık tarzı şiirler söyleyen/yazan Halil/Âşık Halis, Sıddıka, Halit ve Muttalip ile kardeşlerdir. Sözlü kültür ortamlarında dinlediği âşık şiirlerinden etkilenerek, ilkokulda okuduğu yıllardan itibaren bazı âşıkların hayat hikâyelerini ve şiir kitaplarını okumaya başlar. Bazı âşıkların hayat hikâyelerini ve şiir kitaplarını okuduğunu, bunlardan etkilendiğini söyler. Sözlü ortamlar yanında yazılı kültür ortamlarından ve elektronik kültür ortamlarından da etkilenir. Elini kulağına atarak yanık sesiyle türküler söylemeye başlar. Önceleri usta malı deyişler ve nazireler söylerken zamanla kendi deyişlerini de söyler. Atışma yapmasa da, Yozgat yöresi düğünlerinde yaygın olan bayraktarlık geleneği içinde hazır-cevap kişiliğiyle tanınır. Bayraktarlık geleneğine göre, kız ve erkek taraflarını temsil eden hazırcevap kişiler, dinî- tasavvufî konularda sorulan manzum sorulara, manzum cevaplar vermek zorundadır. Genç yaşta gurbete çıkması ve Almanya'da vatan hasreti çekmesi de âşıklığa tutunmasında etkili olur. Başka kişilerin ağzından söylediği destanları/türküleri de bulunmaktadır. Söz gelimi Yozgat yöresinde yayılan “Şükran” türküsünün de aslında Gariboğlu'na ait olduğu, bu türküyü Gariboğlu'nun kendi kardeşi Muttalip'in ağzından söylediği ifade edilir. Şifaî ve İkrâmî'yi usta âşık olarak görür. Şifaî ve İkrâmî'nin bazı şiirlerini ezbere bilir. Şiirlerini çeşitli kâğıt parçalarına yazar. El yazısıyla yazdığı şiirlerinden bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Çeşitli kâğıtlara ve

defterlere yazdığı şiirlerden bazıları seçilerek *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri* (Durbilmez 1998) adlı kitapta yayımlanır. Taşpınarlı bazı âşıkların âşıkname/şairnamelerinde adına yer verilir. Şiirleri henüz bir araya getirilip bir kitapta toplanmamıştır. 12 Ocak 2012’de vefat etmiştir. Mezarı Yalova’nın Altınova ilçesine bağlı Kaytazdere beldesindedir (Durbilmez 2018: 233- 240).

Şiirlerinin nazım birimi dördlüktür. Genellikle üç, dört ve beş haneli şiirler söyler/yazar. Hece ölçüsünün 8 ve 11’li kalıplarını başarıyla kullandığı görülür. Genellikle koşma ve semai biçiminde şiirler yazdığı görülür. Güzelleme, yiğitleme, öğütme, methiye, sitemleme/yakınma, ağıtlama türlerinde şiirlerine rastlanır. Aşk, ayrılık, gurbet, sıla hasreti, zamandan şikâyet, insan sevgisi gibi konularda şiirleri çoktur. Çünkü sevdalanma, gurbete çıkma ve memleket hasreti çekme gibi sebepler, âşıklığa yönelmesinde etkili unsurlar arasında yer alır. Dinî ve millî konularda söylediği/yazdığı şiirleri de vardır. Memleket özlemi, vatan sevgisi, tabiat güzellikleri ve aşk konulu şiirlerinde daha akıcı bir üslupla karşılaşılır. Bu üslupta, ortak edebiyat sanatları ve mazmunlar da belirleyici olmaktadır (Durbilmez 2018: 233- 240). Söz gelimi “Selâm verdim niçin eğdin başını/ Gözaltından beni süzme sevgilim/ Geçtiğin yollara koydum başımı/ Basıp üzerine ezme sevgilim” dördlüğüyle başlayan bir koşmasında ortak üslûp özellikleri belirgindir. Karacaoğlu’nın etkisi açıkça görülen bu şiirin son iki dördlüğü de şöyledir: “Ak gerdana siyah benler ekilmiş/ Kime küsmüş inzivaya çekilmiş/ Ebruları tel tel olmuş dökülmüş/ Toplu dursun sakın çözme sevgilim// Yağmur gördün, boran gördün, kar gördün/ Lâle gördün, sümbül gördün, har gördün/ Gariboğlu diye beni hor gördün/ Sakın bir kenara yazma sevgilim” (Durbilmez 2008: 57). Sevgi konulu şiirlerinde daha çok Karacaoğlu’nın etkisi görülürken Hüznî Baba, Şifaî, İkrâmî, Dindârî, Erzurumlu Emrah, Zileli Ceyhunî, Sümmanî gibi âşıkların etkisini gösteren örneklere de rastlanır. Söz gelimi Hüznî Baba’nın; “Bir kıpti ufacak mesnet alınca/ Sadr-ı azam gibi payesine bak/ İşin düşüp başın darda kalınca/ Bir tecrübe et de mayesine bak” dördlüğüyle başlayan şiirine nazire olarak; “Gezer Amerika, Sirilanka’yı/ Hele canavarın havasına bak/ Ne var ise hortumlamış bankayı/ Ormanda inine, yuvasına bak” dördlüğüyle başlayan bir nazire söyler/yazar (Durbilmez 2018: 234- 236). Şiirlerinde Yozgat yöresindeki köy odalarında yaygın olan ortak üslûp özelliklerinin ve Türkmen ağızlarının etkisi belirgindir. Yazılı kültür ve elektronik kültür ortamlarıyla iç içe olmakla birlikte şiirlerinde geçen mahallî kelimeler ve söyleyişler dikkat çeker. Yozgat yöresi Türkmen ağızlarının etkisi hissedilir boyuttadır. Doğmaca şiir söyleme yeteneğini yazılı kültür ortamları içinde geliştiren ve kısmen yazıya aktaran halk şairlerindendir (Durbilmez 2018: 47).

Kaynakça

DURBİLMEZ, B. (1998). *Taşpınarlı Halk Şairleri*. 1. Baskı. Kayseri: Geçit Yay.

DURBİLMEZ, B. (2012). “Zileli Âşık Ceyhunî’nin Yozgatlı Halk Şairleri Üzerine Etkileri”. *Tarihi ve Kültürü İle II. Zile Sempozyumu (6-9 Ekim 2011)- Bildiriler*, hzl. Mehmet Yardımcı, İzmir. 142-152.

DURBİLMEZ, B. (2018). *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri*. 5. Baskı. Ankara: Akçağ Yay.

* Bu madde, Bayram DURBİLMEZ, "GARİBOĞLU, Talat Erden", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/gariboglu-talat-erden> adresinden Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü tarafından verilen izinle alınmıştır.